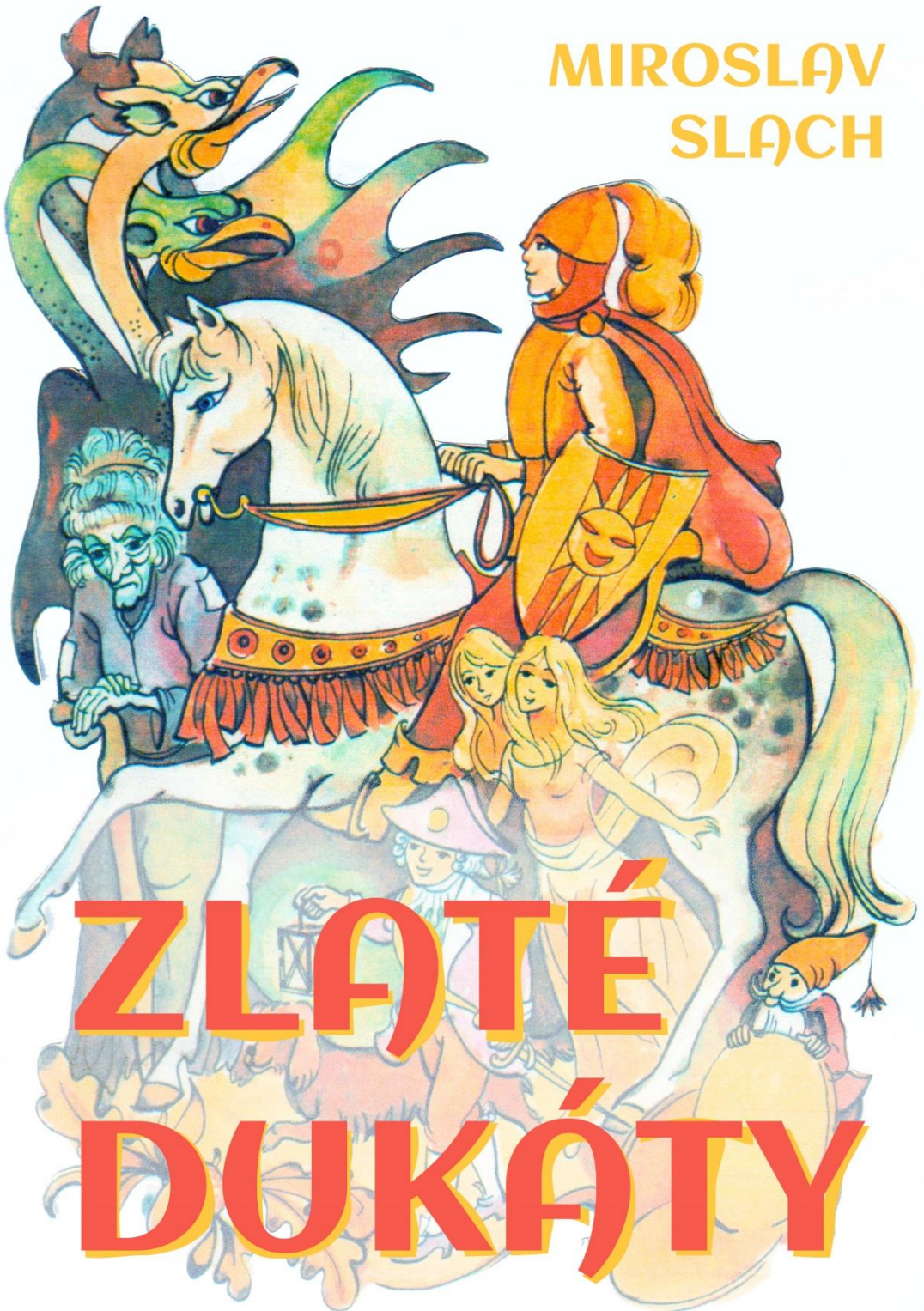


MIROSLAV
SLACH



ZLATÉ
DUKÁŤY

MIROSLAV SLACH

ZLATÉ
DUKÁTY

pohádky

Ilustroval JAN HAVLIC

Pro e-vydání přepsala Mgr. Helena Slachová, 2022

Spisovatel PhDr. Miroslav Slach se ve své literární tvorbě vrací k pohádkám jako již vyzrálý autor a dobrý vypravěč. Než jeho pohádka spatří světlo světa dlouho ji nosí v srdci. S výběrem devíti nejlepších se setkají malí čtenáři v této publikaci. Autor je zavede do říše bájných bytostí, setkají se s oblíbenými zvířátky, ale i s tradičními lidskými postavami. PhDr. Miroslav Slach pohádky napsal a upravil podle ústního podání a literárně zpracoval i náměty z lidových motivů.



ZLATÉ DUKÁTY



pošumavské škoie měli staré harmonium. Bylo už celé dýchavičné. Když k němu pan řídící Kořán usedl a šlápl do pedálů, pískalo a vrčelo, ale když začal preludovat a vytáhl rejstřík a tenor, hrálo tak krásně, až srdce usedalo. A když si sedl na stoličce k harmoniu mladý pan učitel Valenta, který přišel do zdejší školy na počátku nového školního roku, aby starému panu řídícímu pomohl vychovávat houf umouněných kluků a copatých holčiček, hrálo harmonium pěkně od podlahy. Je libo skočnou a třasák nebo sousedskou a vídeňský valčík, který teď po napoleonských válkách ovládl všechna mladá srdce i mysli a roztančil často celou hospodu?

Jenže dnes mladému učitelskému Jeníkovi Valentovi nebylo do zpěvu, ani do tance. Vrátil se právě do vyhráté třídy z procházky za vsí, kde si umluvili dostaveníčko s pannou Máriačkou, aby je zvědavé oči nerušily. Na hrázi u zamrzlého rybníka si znovu a po kolikáté už řekli o své lásce. Ale jakápak láska, když je jedna kapsa prázdná a druhá vysypaná. Z učitelského platu se ženit nemůžeš, povzdechl si mládenec, to snad až jednou dostaneš školu – a jeho upřímné modré oči se naplnily

smutkem, ústa, která se tak dovedla usmívat na žáčky – darebáčky i na ty hodnější – a která se ze srdce smála na pannu Mářinku, se zatrpkle sevřela a prsty se zařaly v pěst. Pak položil beranici na žakovskou lavici v první řadě a ztěžka si sedl k milovanému harmoniu. Ale do hraní mu nebylo.

Venku padal sníh. Začalo sněžit už před hodinou, když ještě chodili s Mářinkou pod lesem u rybníka. Mářince ty první vločky ve vlasech tolik slušely. Jeníkovi připadaly jako stříbrné hvězdy. Ale někdy mu připadaly jako hvězdy i Mářinčiny oči. Byly teple hnědé, jako když v zelení listí zasvítlí lískový oříšek, zrcadlila se v nich láska k Jeníkovi a sliby, že Mářinka nikdy nezklame.

Měl štěstí, že si našel takové děvče. Mářinka pocházela z pěti dětí. Její nejmladší bratr Pepík ještě chodil do Valentovy třídy. Sedával ve třetí lavici a učitelskému mládenci chtě nechtě připomínal jeho nejmilejší. I když to byl pěkný lupínek. Ale jinak správný kluk. Dva starší bratři a sestra chodili do třídy k panu řídícímu. Starý chalupník Jíra se měl co ohánět, aby těch pět kuželek uživil a Mářinčina maminka si často musela sama utrhnout od úst, jen aby se najedly děti, které byly věčně při chuti. Pravda, na věno a na výbavu v chaloupce nezbylo, ale zato

měla Mária z zdravé ruce, které se nelekly žádné práce, a zlaté srdce. To chtěla dát Jeníkovi.

Byl začátek prosince. Ve třídě bylo teplo a útulno, v kamnech praskala dubová polena, ale venku fičel severák, proháněla se metelice a vločky si hrály v povětrí na honěnou. Napadl první sníh. Šumavská zima se hlásila o slovo.

Učitel'ský mládenec sáhl do kláves, sešlápl nohou pedály měchů a levou rukou vytahoval rejstřík za rejstříkem. Harmonium zašumělo, zapískalo, zavzdychalo a třídou se ozvala táhlá jímavá píseň:

Horo, horo, vysoká jsi,

Má panenka, vzdálená jsi...

Ale Jeníkovi do hraní dnes opravdu nebylo. Stále a stále musel myslet, jak je to ve světě nespravedlivě zařizeno, cizácká šlechta žije v palácích, utlačuje venkovský lid, roztahuje se v staroslavném českém království a vesnický kantor se z bídy ani nemůže oženit. Jiná než Mária by mu už dávno utekla.

Valenta vstal, zavřel harmonium a přistoupil k první lavici, aby si vzal beranici. Půjde se ještě projít, aby přišel na jiné myšlenky. Snad mu ta bílá zimní krása zažene starosti. Sáhl po beranici. Ale co to? Beranice na lavici nebyla. Ležela na zemi a něco se v ní hýbalo.

„Podívejme se – myšky!“ usmál se učitelský mládenec.

„Sníh vás zahnal do školy, co?“ Shýbl se pro čepici. „Utíkejte! Ať jste honem v pelišku.“

„Neubližuj nám,“ ozval se z beranice tenounký hlásek. A vzápětí se povytáhl nad okraj huňaté kožešiny malý skřítek, asi jako palec velký a hned za ním druhý. Oba měli na sobě pěkné šedivé kožíšky až po kolena, červené úzké nohavice s modrými punčochami, na nohou vysoké válenky a ruce chránily před mrazem a zimou pletené rukavice palčáky. Na hlavách obou skřítků se houpaly zelené čepice, upletené z vlny pěkně až na uši a ozdobené trapečkem. První skřítek měl huňatý plnovous, prokvetlý několika stříbrnými nitkami, a jeho bystré oči se dívaly odvážně na mladého učitele. Druhý skřítek byl mladší. Vousy mu sahaly až na prsa a byly černé a bohaté, ale v očích se mu tetelil strach a jen nesměle pokukoval po učitelském mládenci, jako by se mu z beranice ani nechtělo.

Jeník Valenta byl jako ve vidění. Kolikrát už slýchal za svého dětství o skřítcích a trpaslicích, kolikrát o nich sám vyprávěl svým neposedným žáčkům, ale vždycky si myslel, že jsou to jen pohádky a báchorky. A najednou stáli dva skřítkové před ním, mohl se jich

dotknout prstem a pohladit je. Ale to by je asi na smrt vylekal!

„Kde jste se tu vzali? Kdo jste?“ zeptal se po chvíli.

„Jsme dva bratři. Skřítkové z daleké země. Náš otec, král skřítků, nás vyslal do světa na zkušenou. Já jsem Prášek a to je můj mladší bratr Hrášek,“ řekl starší srdnatější skřítek.

Mladší se stále jen třásl strachy a schovával se do beranice a za záda svého bratra.

„Tak už se neboj,“ usmál se mladý učitelský. „Co vás přivedlo až k nám, do naší vesnice?“ vyptával se zvědavě.

Ne, takovou návštěvu ještě ve škole neměli. Jednou za čas přijel na vizitaci do školy pan vikář, aby si přezkoušel žáčky a přesvědčil se, čemu je páni učitelé naučili. Někdy přišel i pan vrchní ze zámku, aby se vyptal na chudé chlapce a na ty nejchudší – zámecká pokladna jim však dvakrát nepomohla. A jednou – pan řídící Kořán o tom vypravoval jako o velké události – zavítal do školy i sám pan hrabě a to prý bylo slávy! Aby přišli do jejich školy na návštěvu skřítkové a k tomu královští synové, princové – ne, to tu ještě nebylo, to se pan řídící podiví, až mu to povíme. Kampak pan hrabě...

„Co nás přivedlo do vaší vesnice?“ opakoval po Jeníkovi starší skřítek, princ Prášek a mrkl

povzbudivě na Hráška. „Posedla nás zvědavost. Chtěli jsme vidět, jak lidé – obři žijí ve svých domovech. Když jsme vyšli z našeho království, bylo krásně. Slunce nám svítilo do kroku. Dva dny jsme byli na cestě, než jsme přišli do vaší vesnice. Ale sotva jsme vyšli z lesa a uviděli první chalupy, začalo sněžit a ve chvíli nám sníh sahal až do pasu a pak až po bradu. Šlo o život. Měli jsme velké štěstí, že dveře ve tvém domě jsou chatrné a nedoléhají. Mohli jsme se protáhnout z návsi do tepla, do světnice, a když jsi přišel z venku i ty, pane, skryli jsme se do té nešťastné skříně.“ Prášek ukázal na staré harmonium.

„Říkáš mi divné věci,“ zavrtěl hlavou mladý Valenta. „Že jste ve sněhu málem zapadli, to chápu. Jste malí a sněhu je dost. Nemohu ale uvěřit, že byste sem šli dva dny. A už vůbec mi nejde na rozum, že teprve po dvoudenní cestě jste uviděli naši vesnici. Za dva dny musíte projít v Čechách aspoň deset vesnic. Co jsem to ještě chtěl? Ta nešťastná skříň. To není žádná skříň, kamarádi,“ řekl zamyšleně.

„A co je to? Nějaká strašná obluda, ne?“ promluvil poprvé Hrášek a hlas se mu ještě tetelil rozechvěním. „Jen jsme do ní vlezli, už to začalo bouřit a hvízdát, zem se trásla a takový vítr tam foukal, až jsme se báli, že zahyneme. Proto jsme rychle utekli ven a schovali se do tvé beranice.“

„I vy blázínkové,“ rozesmál se učitelský mládenec. „Proč se všeho pořád lekáte? Princi Hrášku, už jsem říkal, že to není žádná skříň, tím spíše ne obluda. Je to naše staré dobré harmonium. Když na ně s panem řídícím učitelem Kořánem hrajeme a děti nám k tomu zpívají, to byste viděli, jaká je to krása. Sám císař pán takovou muziku neslyšel.“

„Ale co ten vítr?“ namítl Prášek.

„To jsem šlapal měchy, aby harmonium mohlo hrát.“

„Měchy?“ vrtěli hlavou skřítkové. „Divná věc.“

„Měchy nejsou vůbec divné,“ máchl rukou mladý Valenta. „Spíš je divné, že vy princové jste tady u nás ve škole, místo abyste byli doma v říši skřítků.“

„Ale my bychom se domů rádi vrátili. Jen nebýt toho sněhu,“ povzdechl si Hrášek.

„Viděli jsme toho ve světě ažaž,“ přikývl Prášek. „Kdybys nás ty, pane, donesl domů, bohatě se ti odměníme. Co jsou to dva dny cesty pro takového obra? Ty se snadno sněhem přebrodíš.“

Mladý učitel Valenta se zamyslel. Ale pak zavrtěl hlavou. „Věřte, milí princové, že bych vám rád pomohl. Ale na dva dny se nemohu ze školy vzdálit. Kdo by učil mou třídu? Co by si tu pan řídící Kořán počal? Za tři neděle, až přijdou Vánoce a děti nebudou chodit do školy, to bych vás mohl odnést

domů. Pro dva dny by se snad škola nezbořila. Ale dneska to nejde.“

„Bohatě bychom se ti odměnili,“ šeptl Hrášek, celý nešťastný.

„Vzpomeň si na našeho starého otce,“ řekl zamyšleně Prášek. „Jak ho asi trápí, že se nevracíme! A odměna by možná pomohla i tobě.“

To máš pravdu, že by pomohla, prolétlo hlavou mladému učiteli a jeho myšlenky zalétly k milované Márince. Pak jenom mávl rukou. „Každému, kdo si to zaslouží, rád pomohu. Na odměnu nečekám,“ řekl vážně. „Odkud vlastně jste?“ zeptal se zčista jasná. „Říkali jste, že jste k nám šli celé dva dny –“

„Naše říše je daleko pod zemí. Vchod do ní je pro lidi nepřístupný a neviditelný. Zakrývá ho vysoký mech, vřes a kapradí. Neprozrad' nikomu, co ti říkám,“ prosil princ Prášek.

„Lidé by nás tam třeba pronásledovali. Snad i vyhubili.“

„Museli bychom proti nim bojovat všemi svými kouzly,“ řekl Hrášek zamyšleně.

„Znáte nějaká?“ usmál se mládenec.

„O tom nesmíme před lidmi mluvit. Jistě to chápeš,“ potřásl Prášek hlavou. „Abych ti to dopověděl. Vchod do naší země je v hluboké rokli pod vrchem Skalkou. Znáš Skalku?“

„Skalek je v Čechách několik. Je to obvykle kopec – samá skála a kamení,“ rozkládal pan učitel, jako by stál před svými žáčky. „I nedaleko naší vesnice v lese za rybníkem je Skalka. Na jejím úpatí se bělají břízky a hluboká rokle se táhne na sever do jehličnatého lesa. Pod vysokou borovicí je studánka –“

„Ano! Ano! Tam je vchod do našeho domova!“ zvolali oba skřítkové radostně.

„To je od nás sotva hodinka cesty. A vy říkáte, že jste šli dva dni. Až z daleké země,“ divil se mládenec. Najednou se s širokým úsměvem plácl do čela. „Já vrták! Že mi to hned nenapadlo! Proto vám to trvalo tak dlouho. Vždyť jste malí! Máte krátké nohy. Rozhodnuto! Hup do mé kapsy u kabátu! Za chvíli budete doma, vy všetečkové!“

„Hup!“ vykřikl Prášek vesele.

„Hop!“ vykřikl Hrášek.

Oba malí skřítkové skočili panu učiteli do kapsy zimního kabátu a zavrtali se tak hluboko, že jim z ní sotva koukaly velké oči a vousy.

Učitelský mládenec Jeník Valenta rázně vykročil ze školy na zasněženou návěs a odtud se vydal směrem k rybníku a do lesa.

Sníh tiše padal jako bílé peří. Metelice ustala, a když mládenec vstoupil do lesa, nepohnula se ani větvička. Sněhu bylo mezi stromy naváto až po

kolena. Oba skřítkové by byli zapadli do závějí a nikdo nikdy by je už byl neviděl. Na štěstí učitelský mládenec Valenta vypomohl.

Cesta lesem vesele ubíhala, a než se Prášek s Hráškem nadáli, byli pod Skalkou.

Tři bílé zasněžené břízky, borovice, zamrzlá studánka a vysoký skalnatý vrch. Okolo smrky, jedle, borovice. Tichý zimní les. Úzká hluboká rokle, která se klikatila někam k severu.

Pan učitel sáhl do kapsy a posadil si staršího skřítku na dlaň. „Co říkáš, Prášku? Je to tady?“

„Ano, už jsme doma!“ zvolal Prášek a radostně zatleskal rukama.

Vtom se vyhoupl z kapsy i Hrášek, seskočil na zem a zapadl do sněhu, že mu sotva koukala čepice. Čile se otřepal a začal odhrabávat mech u kořenů třetí břízky. „Tady je vchod do našeho království. Hurá!“ vykřikl nadšeně a zmizel mladému učiteli z očí.

„Tak já už taky běžím,“ zvolal Prášek a seskočil rovnou do odhrábnutého sněhu a mechu. „Ale ty tu počkej na svou odměnu,“ vykřikl ještě, než zmizel v kapradí.

„Mějte se dobře, chlapci,“ usmál se pan učitel pod vousy. „A svou odměnu si nechte. Rád jsem vám pomohl.“

„Ne, neodcházej,“ volali oba skřítkové a vystrčili hlavy ven z malé sluje, která se ztrácela ve sněhu a v mechu. „Přineseme ti zlaté koláče.“

Zlaté koláče? Tak to jsem ještě neviděl, divil se v duchu Valenta. Tvarohové, makové a povidlové koláčky znám. Zním i koláče jablečné a švestkové. Ale zlaté? Najednou mu zvědavost nedala. Počkám, pomyslel si. Copak ti skřítkové asi přinesou?

Vtom se objevil v tajemném otvoru princ Prášek a na rameni vlekl lesklý kotouček. Skulil ho Valentovi k nohám, otočil se, rychle utíkal zpátky a zmizel v neznámé skrýši. Mezitím už vyběhl ze sluje Hrášek. I on nesl na rameni lesklé břemeno.

Položil je k nohám mladého učitelského a pryč. Vzápětí tu byl opět Prášek, po něm znovu Hrášek, oba skřítkové se vesele střídali a hromádka zlatých koláčů ve sněhu rostla a rostla.

To jsem blázen, ti skřítkové to mysleli doopravdy, prolétlo Jeníkovi hlavou. Shýbl se, zdvihl jeden ze zlatých koláčků, a vtom vykřikl radostí: „Sním, nebo bdím? Vždyť je to dukát! Opravdový zlatý dukát! A ne jeden – celá hrst! To všechno mi chcete dát, moji skřítkové? Ne, to si opravdu nezasloužím za tak nepatrnou pomoc.“

„Bez tebe bychom museli zůstat ve vsi až do jara, čekat až sejde sníh. A bůhvíjak se skrývat. Doma by

na nás čekal náš starý otec, král skřítků, a určitě by se trápil, že se nevracíme, zvláště když mu strážce hlásily, že na zemi napadal sníh. Šlo nám o život. Tys nás zachránil," řekl Prášek vážně. „jen si vezmi svou odměnu. Děkujeme ti ještě jednou za tvou pomoc. A o jedno tě moc prosíme: neprozrad' nikomu vchod do naší říše.“

„Slibuji," řekl mladý učitel jako ve snu.

„To jsem chtěl slyšet," usmál se Prášek. Pak mládenci pokynul i Hrášek mu zamával na rozloučenou, a než se Jeník nadál, oba skřítkové zmizeli v tajemné sluji, jako by je země pohltila.

„Snad se mi to jenom zdálo," zavrtěl mladý učitel hlavou, protřel si oči a roztřesenou rukou začal sbírat ve sněhu zlaté dukáty.

Byla jich celá kopa. „Budu se ženit!" Zavýskl a rozběhl se z lesa rovnou k chaloupce starého Jíry. Co tomu všemu Mária řekne?

Dlouho do noci se procházel učitelský mládenec Jeník Valenta se svou nejmilejší Mária za vsí, nic nedbali, že padá sníh a že už dávno odzvonili klekání. Když se rozcházel, dali si slovo, že se o masopustu vezmou a že bude svatba, na niž tak dlouho čekali.

„Ty dukáty jako by spadly z nebe," usmívala se Mária. „Pořád to nemohu pochopit.“



„Dole pod Skalkou jsem potkal dva pocestné. Zabloudili v lese. Ukázal jsem jim cestu do města a domů. Asi to byli princové, že se mi tak královsky odměnili,“ zašeptal mládenec Márince do ouška. Kdepak – o skřítcích ani slovíčko. Co jednou Jeník Valenta slíbí...

Uplynulo čtrnáct dní. Sníh padal a padal, mrzlo, až klukům červenaly uši, a Vánoce se kvapem blížily.

Učitelský mládenec Valenta se vydal se svými žáčky do lesa, aby si vyhlídli nějaký šikovný smrček jako vánoční stromeček do třídy. Byl to nový a hezký zvyk a Jeníku Valentovi se moc líbil. S panem učitelem si bok po boku vykračoval i vousatý hajný Pazdera, v ruce hůl a pušku přes rameno. Měl mezi žáčky syna a tak škole přál. Chlapci pobíhali po lese, koulovali se, setřásali si sníh za límec a než se kdo nadál, zatoulali se až pod Skalku, k třem břízkám. Tak tady to bylo, pomyslně si Valenta. Abych tu drobotinu radši odvedl dál.

Vtom se ozval vzrušený křik chlapců. „Pane učiteli, pane hajný! Pepík Jírů našel poklad!“

Rychle zamířili k chlapcům. A opravdu. Nejmladší Márinčin bratr, malý pihatý Pepík se prodíral smrčím, náhodou vyvrátil starý ztrouchnivělý smrk, mezi jeho kořeny našel hliněný džbán a na dně džbánu – jeden jediný zlatý dukát.

Chlapci hledali a pátrali okolo, ale marně. Už žádný dukát nenašli. Takový velký džbán a jeden jediný dukát, reptali.

„Asi je tu zakopal někdo za švédských nebo za francouzských válek,“ prohlásil učitelský Valenta zamyšleně. „Možná, že sám pan hrabě. Kdo jiný by mohl mít u nás v kraji dukáty?“

„A někdo potřebnější si je odnesl,“ mínil Pepík. „Dobře udělal. Ještě že mi nechal aspoň jeden – poslední. Na koledu,“ rozesmál se. Pak vyhodil dukát do vzduchu, obratně ho zachytil do dlaně a schoval do kapsy.

„Pozor, ať není děravá,“ napomenul ho pan hajný Pazdera vážně. „Chlapci, vidíte ten smrček? Je jako panenka. Až si ho ozdobíte ořechy a jablíčky –“

„Hurá!“ Vzrušené, veselé hlasy se nesly nad závějí...



KDYŽ MÁ OBR SKLENĚNÉ NOHY



chaloupce za vesnicí bydlel s maminkou malý chlapec. Tatínka už neměl. Zemřel na mor v té velké válce s Prajzy. Chlapec byl malý a drobný, sotva větší než malíček u ruky. Tak mu říkali Malíček.

Přesto, že byl tak malý, nebylo v celém království chlapce, který by se byl tak vesele díval nebo se tak dovádivě smál jako on. I když byl malý, byl statečný jako nejsilnější obr a ani na okamžik by se nerozmýšlel nasadit svůj život za život jiného člověka.

Nedaleko jejich domku se vypínal nízký zelený pahorek.

„K tomu pahorku se nikdy nesmíš přiblížit, zvláště ne při západu slunce,“ napomínala ho často matka. „Bydlí tam víly. A skrývají prý strašné tajemství. Vypráví se to v našem kraji už od nepaměti. Ať tě tam nikdy nevidím! Potkalo by tě neštěstí. Možná, že by potkalo celou zem.“ Při těchto slovech zarachotila maminka hrnci a rendlíky tak výhrůžně, jako by je chtěla po Malíčkově hodit, kdyby snad neposlechl. Ale vzápětí se už na něho usmívala a chlapec se smál na ni.